

LÁSZLÓFFY CSABA

Zarándok a vásáros seregben

(EGY PÁLYAKÉPHEZ, 1908)

A kapu alatt macskabűz és nyomorúság-díszlet. Látható, amint ködpárába burkolózva siet, gyanakvó tekintetek előtt.

Nyeszlett alak, öregedő kamasz kinézésű, ajka, nyeldekklője remeg; lélegzetét is visszafojtaná, mint aki fél, hogy még kibeszéli gyarlósága titkát. Bicegő lábú asztal lapjáról száraz kalácsmorzsát csipeget.

Ismertető jegyei: alacsony, vézna termet, sápadt, sovány arc kissé kiálló pocacsonttal, fekete szempár, némelykor durcás száj.

De artisztikus lélek! Igaz, hogy sebezhető álférfiasság s már-már szexuális tehetetlenség.

Önsanyargató, melankóliára hajlamos, a kis kudarcokkal is szélmalomharcát vívó Don Quijote. Zavarttá, tétovává teszi a fűszeres, füledt szürkület a Párizst majmoló városka korzóján. (A mélypont Léva volt: elvesztette állását – az életétől is meg akart válni; végül egy orvosra bízta magát, s haladékat kapott.)

Jambikus félelmei időnként előtörnek a makacs koponya alól, hogy mint magasba röppentett vízszög cseppjei szétszóródjanak. Zsaluk rései mögül könnyörtelen élvezettel figyelik az alázuhanó (lelőtt?) vágyat. Talán fennakad valamin – egy levélen, egy ághegyen –, s mint tollpihe lebegni fog.

„A szenvedés az egyetlen életforma, mellyel védekezni tudunk az emberi korlátoltság ellen” – gondolja, sötét pillantással, terítése fölött a rendházban. Imádkozás után hosszú, csupasz asztalnál költik el ebédjüket a refektóriumban. Egy nagy tálban párolog a leves, amelyet fakanállal mernek ki a fatányérokba. Este halat fogyaszt ugyanarról a tányérről. Irtózik a szálkáktól, csaknem, annyira, mint az egyetlen témától, mely étkezés közben elhangzik. A kötelességteljesítés.

Baljában az utcán, akárcsak álmában, a kopott, fekete esernyő. Visszatérő álma: lyukas fuszekliben táncol színészek előtt. (Őt, az elérhetetlent keresi tekintetével!); a sárga fényben az elomló kertre látni. Az ablak alatt vihogó, óriás salátapofák.

Nevetségesnek érzi magát, esernyőjével hadonászva védekezik. Képzete segít megszűlni a képtelen helyzeteket: keze vaskos, ujjai erősek, kaparná a nyirkos, salétromos falat, de a semmi után kapva elvágódik. A fal kitér előle. Tüdejében sípol a korlátozott végtelen. A tükörben egy rémült utód arcába

néz, aki ezt a haláltól megcélzott, repeszeire hullt labilitást örökölné tőle! A vázról leszakad a hús (idegrázó, ami a jelenben történt-történik); a dactól azonban, amellyel megkeresztelték, lelke fölmagasztosul. „A holnap téképének alvadtvér pettyei, palapora széttöredezett arcomon. Nem leszek veres királynak, tökfilkónak a cinkosa!”

A múltját még ki lehet tapintani, akár az ismerős jeleket egy zsíros kártyalapon. Nagybátyja kardja hiányzik talán neki, amelyikkel a megboldogult valamikor Kossuth regimentjében védekezett?! Szegeden mint gyermek titokban a padláson gyönyörködött benne; szülei, mielőtt ők kolostorba küldték volna tanulni, eladták egy ószeresnek.

„Vesztesnek születtem.”

Ezt ott értette meg, a kolostor vakmerő, de védtelen foglyaként, midőn novíciustársai ráragasztották a „bonapartista” melléknevet.

„Mintha egy közönséges (vagy nevetséges?) közjáték részese volnék.” Úgy érezte akkor is. „Gyertyaoltás után hálótársaim párnacsatába kezdtek. Én fejemre húztam a pokrócot, mire egyesült erővel nekem estek. Megrohanták ágyamat, és párnáikkal elkezdtek ütlegelni. Ketten egy idő után abbahagyták, de a harmadik (valami miatt neheztelhetett rám) hevesen püfölt tovább. A párnája kihatott, a toll kiömlött, s mint valami hegység tornyosult rajtam. Már addig sem kaptam levegőt, kidugtam hát fejem a pokróc alól, és siettem teli tüdővel egy nagyot lélegezni. Nagy mennyiségű tollat szippantottam be. Azt hittem megfulladok. Tagolatlan kiáltás tört fel belőlem, s a szoba padlóján dobáltam magam, mint akit fojtogatnak. Társaim előbb nevetve figyelték fura mutatványomat, de arcom sötétvörösre lila vált, s hörgésem elárulta, hogy élethalálharc dúl köztem és egy megmagyarázhatatlan rémség között.”

Izgatott, villogó szemű fiatalember áll a katedrán. *Minden gyermek egy darab Isten – fejtegeti –, csak az utat kell megtalálni hozzá...*

A szolid bordélyleányok előtt sétál el hazafelé tartva.

„Ő a legunalmasabb tanár?... Vagy inkább a legfélénkebb, legalázatosabb?” És kétes vigyorral összenéznek. Hogyan is állunk ennek a pironkodó poétának – önfejű gyermeknek – az értetlenségével?! Egy kis zselatinos kenőcs... és úgy megy bele, mint a kard a hüvelyébe!...

Rendezett virággruppok között rendezetlen emóciók. Homlokán, haja tövében a száraz bőr hámlik, mint elhanyagolt házakról a festék s a vakolat. A reggeli gyógyteával és fél szelet pirítóssal húzza ki a napot. Gyomrában korgás, nyilallások, vastag kódexek fogják föl agya tompa villanásait a könyvtárhomályban.

„A világot könnyebb megírni, mint megérteni.”

A szép, kalapos nők a túlsó oldalon mintha csak bólogatnának.

„Én pedig egy fekete női harisnyatartó láttán is borzadok.”

Ó, egy vallásos, puha csók az Anna szemöldökcsipeszére! A színpadi rab-szolgalány (Léda) hófehér bőrével, vörös, ondolált hajával fogvatartja, belekapaszkodik, mint felöltőjébe a szél, miközben a kispapokat kerülgetve folyton köszönnie kell.

Mi ez az állandó fenyegetettség? Soha egy percnyi megkönnyebbülés. (Közben az igazi Léda – a Titán szeretője! – vásárlás közben is mohó ragadozóként riszálja magát a párizsi bulváron.)

Reggelre a lepedője megint csuromvizes, az idegen illatfelhő illúziója nem hagyja nyugodni.

Ha volna reális kísértés egyáltalán – nyomban megfutamodna előle. Ádámcsutkája le-fel jár: mint *örök lélekjárásban* lenyeli mohos, gőgös elhagyatottságának szavait, hagyja, hogy az ablakon felderengő fehér asszonyarc kinevesse. „Ne röstellj csecsemő lenni! Rúgj, ordíts, reszkess...” Ő inkább elsírja magát.

A gyermekeket meg kell érteni. A nevelés buktatója a tömeg.

A vaságyon dobálja magát. Bent, hátul az udvarban, egy szegényes hónapos szobában kapott átmeneti szállást; valamikor mosókonyha lehetett. A kórházi kinézésű, fehérre festett ágyon kívül kopott szekrény, mosdó, gyalult deszkaasztal, pár szék – ez minden tartozéka környezetének; a falon Gulácsy Lajos bizarr rajzai.

„A lélekelemző regények az unalomnak és csömörnek budoárjai!”

Belső hallásával Griegre fülel; a szobára is ködfátyol borul.

„Megfojt a szűk, kicsinyes környezet – panaszolja F. Z.-nek a Kis Pipában. – Nem akarok elposványosodni. Az iskola rendi tanárai rossz néven veszik világi sikereimet. E közben én máris megalkudni kényszerülök: *Szögedi idillemmel* teszem magam nevetségessé a színpadon. Hajszálon múlt, hogy az egész nézőtér kacagásba ne törjön ki a bemutatón. Egy vidéki sopánkodik, lám, aki gáláns hódolatot les! A város persze átalakulóban. Csak hát gyanús színezete van mindennek. Önelégült kacajok. Romlott, cinikus góg.”

Izzadtan cipeli haza periodikus depresszióját. A dohos levegő kábít, nem részesít (a törkölytől krízist kapna menten!); szabadkozva, szinte ijedten utasít vissza egy kirándulásmeghívást. Hol olvasta, hogy a zsenge gyepen is veszély leselkedik az emberre? *Kullanacs mehet a herédbe!*

A fákon varjúsereg, a rózsakarók közül vigyori kertitörpék leskelődnek. A színészbejáratnál lenge és virító kosztümben a vörös hajú nő. Egy pocakos, fürge alak (nem tisztí ruhás; lehet, csak a kellékes?) hatalmas csókot nyomott tüntetően a kacér jelenés jobb arcára.

„Anyám a lelkekre kötötte, hogy ne válaszoljak soha a kihívásra.”

Új verséért öt forintot fizettek; felbuzdulva bámul a sétálókra. Minden park Versailles, és minden temető találkahely!... Egy kiló borjúhús ára, igaz, 38 krajcárról 3 forint 20 krajcárra emelkedett.

A művészet koncentrált élet. Kiemelt. De egy misztikus hangsúly vagy utalás is testi idegességet válthat ki belőled. („Ki az a mindnyájunkban eltemetett álomlény? Aki nap mint nap mégis meggyötör!”)

A kocsik elé tódul a tömeg. Az urak is zajonganak a kávéházban, mint valami összeverődött banda. Csendőrök, csőcselék... *Mindig ellenszenves volt ez az emberiség.*

Egyedüli lehetőség a menekülés. Pestre akart megszökni; ott azonban még nagyobb a tumultus és a kivagyiság. Szőrös lábszárak között látja silányul vi-songó álmképét.

Az agylágyulás rettenetes és szánalomra méltó tragédia... olyan fényes emlékek is kijutott, mint Baudelaire, Maupassant és Nietzsche.

„A tanár úr ilyen későn ért haza? Átfázott!... Mi van, már távozni készül?”
Annak, aki meddő, már csak ez a sejtelmes alkonyodás.

A Szentlélek eljövetele előtt, Júdás halála után a tanítványok egy új apostolt választottak.

De ő (is) belefáradt az aszkézisba. „Láthatjátok, hogy minden új gondolat destruktív – és késő! még ha egy régi hazugságot ront is el.”

Jól esik ez az önkínzás. Magára maradt fuldokló, nincs senki, aki bár a vi-gasztalás szalmaszálát nyújtaná neki.

Már álmában is a szívós éljenzés és a lekezelő röhécselés...

Fiákert rendelt valaki? A ló gyors ügetéssel közeledik, és nem lassít mind-addig, amíg a kocsi be nem fordul a keskeny utcába. A hepehupás, krumpli-köves udvarra egyenesen.

Még nem tud mindent: azt, hogy a legnagyobb kín és a legnagyobb megnyugvás hanyatt feküdni. (Éjjel-nappal őriznek ott is, az ápolók.) Tompa hangok verődnek ki a spanyolfal mögül. Az ágy üvöltözni vagy sóhajtozni kezd, káromkodni vagy imádkozni. A mókás fickó arca összeesik, mint felfújt és kipukkasztott papírzacskó. S aki grófi, majd hercegi rangot követve magának a Riviérára készült, végül dadogva, reggeltől estig a durva pokróccal babrál.

Mint örültre a kényszerzubzony, ráborul a magány.

Úgy járok és kelek a tömkelegben,

Hol vesznek s árulnak az emberek,

Mint...

A nyelve is megbénul.

S a kispapok némán sétálva várnak,

És nem ismernek meg már engemet.

Erzi, látja a veszedelmet. „Valami nagy hiba történt. Az örömet igen hibá-san osztották... S a szorongást szintén.”

Az élet rejtélye? Vagy a halálé? Melyik van hozzánk közelebb?

„Magamtól is rettegnem kell. Futnék, de merre, hová. Az örvény zúg minden emberben. TÓLEM KI VÉD MEG?...”